

**VYBRANÉ EMOCIONÁLNE, OSOBNOSTNÉ A RODINNÉ DIMENZIE VÝBERU POVOLANIA
U ŠTUDENTOV POMÁHAJÚCICH PROFESIÍ**
*SELECTED EMOTIONAL, PERSONAL AND FAMILY DIMENSIONS OF PROFESSIONAL
CHOICE OF STUDENTS IN HELPING PROFESSIONS*

SEDLÁČEK Juraj

*Fakulta zdravotníctva, Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, Trenčín
Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Bratislava
Fakulta sociálnych vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Trnava*

ABSTRAKT

Na zdravotnícke a sociálne fakulty sa hlásia noví uchádzači, tzv. "millennials", t. j. deti milénia; generácia narodená po roku 2000. Sú ovplyvnení dobou, konzumom a v niektorých prípadoch až patologicky poznačení prostredím, v ktorom vyrástli, disfunkčnou až afunkčnou rodinou. Príspevok analyzuje vplyv disfunkčnej a neúplnej rodiny na osobnosť uchádzačov o štúdium pomáhajúcich profesií, dopad disfunkčného prostredia na schopnosť vytvárať uvedomeľé vzťahové väzby a konkrétne možnosti pomoci k nadobudnutiu zrelosti človeka v pomáhajúcej profesii. Príspevok prináša pohľad na osobnosť a motívy kandidátov v pomáhajúcich profesiách k výberu profesie. Analyzuje vybrané symptómy narušenej emocionality mladého človeka v dôsledku rozpadu rodinného prostredia, narcistickej poruchy osobnosti, hraničnej poruchy osobnosti a syndrómu pomáhajúceho. V štúdiu zdravotníckych a sociálnych pracovníkov je dôležitá aj emocionálna výchova, analýza a poznanie rodinných prostredí. Ťažšie prípady je potrebné individuálne viesť. Detailne upozorniť na možné úskalia a verifikáciou v časových blokoch umožniť sledovanú prácu na sebe. Personality pedagógov a vedúcich odborných pracovísk praktickej časti výuky sú dôležitými vzťahovými osobami. Edukácia na teoretickej báze a skúsenosť dôvery, otvorenosti, empatie študentov integrálne formuje a pomôže riešiť ťažkosti prežité v detstve a dospievaní. Povzbudzovanie, individuálny prístup a kvalitná teoretická i praktická výučba vo vyššie naznačených horizontoch a dimenziách sú dôležitými piliermi úspešnej prípravy budúcich odborníkov v pomáhajúcich profesiách.

Kľúčové slová: Pomáhajúce profesie. Rodina. Výchova. Formácia. Vzťahová osoba. Narcistická porucha osobnosti. Hraničná porucha osobnosti. Syndróm pomáhajúceho.

ABSTRACT

Newly enrolled students at faculties of healthcare and social science are so called "Millennials". This term represents the generation of children born around the year 2000 who are influenced by the era they live in, chiefly by its consumerism. Some of them are affected by the pathological environment they were raised in or by their dysfunctional families. The paper analysis impact of dysfunctional or incomplete families on the undergraduate students in helping professions, the impact that dysfunctional families have on young adults' abilities to build intentional attachment and defining the characteristics that help a healthcare professional develop a mature attitude while performing helping profession. The paper characterizes personalities and motives of candidates in helping professions to choose a profession: Analysis of the selected symptoms of disturbed

emotionality of young adults due to their split families, narcissistic personality disorder, borderline personality disorder and a sacrificial helping syndrome. Platforms for the formation and growth of future health and social care professionals: Emotional education, analysis and understanding of family environments of undergraduate students at faculties of healthcare or social work plays an important role during their study. The students living in difficult family environments need a special and individual guidance. It is necessary to focus the attention on some problems that may arise and in some time-limited intervals to concentrate on the details of performance. The personalities of teachers, trainers and leaders engaged in the process of training are very important in building attachment. It is not possible to learn how to love exclusively by the acquisition of vocabulary. Theory-based education and the experience of trust and sympathy can form them in a holistic way and their wounds from childhood and adolescence can be healed. Encouragement, individual approach and a high quality theory and practise based training and mentoring are the important pillars at the stage of a successful preparation for future healthcare professionals and social workers in helping professions.

Key words: Helping professions. Family. Education and training. Formation. Significant person. Attachment. Narcissistic personality disorder. Borderline personality disorder. Sacrificial helping syndrome.

ÚVOD

Emocionálna nestabilita študujúcich mladých ľudí a istý stupeň vnútornej zrelosti môžu mať pôvod nielen v prvých kontaktoch s látkovou alebo ne-látkovou závislosťou, ale taktiež v disfunkčnom rodinnom prostredí, z ktorého vzišli. Navyše, mladí dnes žijú v prostredí, ktoré sa rýchlo mení a ktoré je v treťom tisícročí v istom zmysle aj epochálne. Cieľom príspevku je vymedziť a ozrejmiť dimenzie výberu pomáhajúcej profesie u mladých ľudí v prvej štvrtine 21. storočia.

1. Dimenzia: Mladí a epochálne zmeny a postmoderna

Počiatky moderny v jej klasickej podobe (19.–20. storočie) stáli na Kantovom kategorickom impe-

ratíve: „*Konaj tak, aby sa mohlo pravidlo tvojho konania stať pravidlom konania pre všetkých!*“, čiže platilo len to, čo mohlo platiť pre všetky subjekty. Táto podoba subjektivity sa dostala do krízy, čo postupne viedlo k presadzovaniu nového chápania subjektu a subjektivity (cez literatúru a umenie) ako individuálneho ja, s ktorým ruka v ruke kráča hlavný pojem humanistickej psychológie – sebauskutočnenie. Tým sa „ja“ a „vlastné stanovisko“ v poznávaní, „vlastné svedomie“ pri konaní a „vlastná biografía – život“ s najrozličnejšími formami života povýšilo na základnú paradigmu postmodernity. Tento postoj predsúva vlastné ja a vlastný život pred univerzálnu perspektívu rozumu a to je postmoderna (Hlad, 2016, s. 9).

Ako reakcia na novembrovú nežnú revolúciu v 1989 museli mladí ľudia tej doby (v tomto prípade rodičia súčasných študentov) začať riešiť celkom nové otázky a problémy. Deformáciu dlhodobou marxistickou výchovou spojenú s náboženskými predsudkami vystriedal diktát relativizmu, najmä u učiteľov. Spoločenské a morálne deštrukcie spôsobili, že negatívne vplyvy začali na mládež dopadať veľmi intenzívne. Bolo to možné pozorovať predovšetkým v radikálnom obrate ku konzumizmu (Mlčoch, 2015). Okolo roku 2000 potom došlo k „*prelomeniu generácie*“. Na zmeny predchádzajúceho desaťročia sa zhruba 65 % mladých ľudí dokázalo adaptovať, využiť pozitívne možnosti a vyrovnáť sa s negatívnymi javmi. Avšak zostávajúca časť mladej populácie sa v dôsledku negatívnych javov v spoločnosti začala prepadať. Do akej skupiny sa mladý človek zaradil? Záležalo predovšetkým na tom, či jeho rodina bola alebo nebola funkčná a či teda plnila alebo neplnila svoju funkciu vo „*formovaní kvalitného a zdravého životného štýlu a hodnotovej orientácie svojich detí*“ (Sak, 2016, s. 16-17).

K nástupu novej generácie dochádza po roku 2000. Pre jej „*neukotvenosť v hodnotách*“, v realite života a v histórii ju ten istý autor nazýva „*Generáciou rozmazanou*“ (Sak, 2019, s.15-26). Ide o kybergeneráciu, ktorú ovplyvnil predovšetkým masívny nástup informačných a komunikačných technológií. Je charakterizovaná mimoriadnou diferenciaciou, sekularizáciou, konzumným životným štýlom, individualizmom až zmyslovým vyprázdnením. Tiež sa jedná o generáciu, u ktorej narastá strach z budúcnosti. Napriek všetkým negatívam sa u nej prejavuje hľadanie alternatívneho životného štýlu. Sak (2018) poukazuje na určujúce vplyvy vyplývajúce z epochálnych zmien: deštrukcia tradič-

ných sociálnych rolí a sexuálnej identity, rozpad manželstva a rodiny, historické nevedomie a strata národného vedomia, zotieranie akýchkoľvek hraníc medzi štátmi kultúrami a náboženstvami, strata kritického myslenia a analýzy, úpadok do nevzdelanej spoločnosti (už nie je cieľom vzdelanie, ale konkurencieschopnosť) prechod do kyberpriestoru a virtuálnej reality, erózia osobnosti.

2. Dimenzia: Vplyv dospelých na mládež

Svet dospelých mladým ľuďom často nedáva potrebnú „*normu*“ života a naopak ho účelovo deformuje; okrem toho ich často uzatvára do svojich modelov správania. V praxi môže ísť o rôzne pracovné „*zásady*“ - úsmev, profesionalita, lojalita k zamestnávateľovi vo všetkom, práca nadčas, pristupovanie na nekorektné zmluvy, nerešpektovanie výhrady svedomia, proti rodinné nastavenie pracovných podmienok.

U mladých ľudí sa objavuje úzkostlivosť, bytostná neistota spôsobená tlakom okolia, ktoré vyžaduje od dospievajúcich perfektnosť, úspešnosť. Preto niekedy aj tí najbližší kladú na mládež veľké nároky a stavajú ich predčasne pred neustálu nutnosť sa rozhodovať a voliť si z množstva ponúk bez toho, aby im poskytli potrebné kritériá (Balík, 2019, s.113-119).

Konzumizmus presviedča mladých ľudí, že život je o zábave, o dobrom pocite a o úspechu. Dôvody pôsobenia konzumizmu sú nasledovné:

Primitívna masová kultúra, konzumovaná masami prináša vysoký zisk a vytláča kvalitné umenie a kultúru:

- Vzrastá dĺžka voľného času a je potreba zabaviť najmenej vzdelanú populáciu.
- Dielo je nastavené pre ľudí s najnižším IQ a nevyžaduje kvalitu a prípravu jedinca; využíva najprimitívnejšie pudy a emócie človeka (najčastejšie sex a násilie), jednoduchý slovník a obraz, každý mu teda rozumie.
- Ich rýchly vývoj a dostupnosť umožňujú nové technológie (Sak, 2006).

V tejto klíme sú opomínané hodnoty, ktoré vedú k stabilite vzťahov a k ochote venovať čas rodine a deťom. Výsledkom je rozvodovosť, deti vychovávané bez funkčnej rodiny a následná citová oploštenosť nových generácií. Odrazu platí, že deti sú „*siroty rodičovskej a láskavej starostlivosti*“, pretože dostali veci, ale nie lásku a vzťah. Psychológovia hovoria o odkladanej dospelosti, čiže o tom, že mladí ľudia sa nestávajú dospelými a schopnými

prevziať zodpovednosť za svoj život a život svojich blízkych. V rovnakej miere to platí aj o študentoch, kandidátoch pomáhajúcich profesií v zdravotníctve, či sociálnej oblasti. Zo sociologického pohľadu môžeme poukázať na nezakotvenosť mladých. Ide o akúsi etiku nezakorenosti, rešpekt k diferencii a diverzite a opatrné zakúšanie individuálnej nedotknuteľnosti, priam posvätnosti iného, druhého. To má dopad i odraz na obidvoch stranách aj v pomáhajúcich profesiách. „Dnešný človek je roztrieštený, žijúci zároveň veľa rozmerov, ktoré však nie sú vo vzájomnom vzťahu.“ Balík ho definuje ako „život v permanentnom provizóriu“ (Balík, 2019, s.115).

Pápež František hovorí o „vykorenenej spoločnosti, ktorá je charakterizovaná vytrácaním väzieb medzi ľuďmi a odtrhnutím sa od súňaležitosti s dejinami“. Mladí tak žijú bez koreňov a bez pamäti. „V samom základe súčasného ekonomického systému a materiálnej civilizácie je zásadná chyba“, napísal v roku 1980 Ján Pavol II. (DiM, č.11). Aj keď sa tieto tendencie zdajú byť nezvratiteľné, je pravda, že sa v mladých ľuďoch ožýva aj neustále hľadanie niečoho, čo ich presahuje, čo dokáže ukotviť ich život a čo naplní ich túžby. Tiene reality je potrebné vnímať, ale zároveň sa nimi nie je možné nechať fascinovať; skôr je potreba na ne adekvátne odpovedať (František, 2013, č. 263).

Konštatovali sme, že mladí ľudia sú vo veku, kedy sa pýtajú a hľadajú. Aj keď ich najhlbšie otázky bývajú neraz cenzurované médiami a prevládajúcou mentalitou, pre skutočné hodnoty, pre hlbokú spiritualitu a vôbec pre duchovné hľadanie sú otvorení. „Všeobecne sa pozoruje, že duchovná kultúrna kríza, ktorá stiesňuje svet, má svoje prvé obete v mladých generáciách. Je však tiež pravda, že snaha o lepšiu spoločnosť má v nich najlepšiu nádej“ (KpK, č.181). „Prebudiť sa zo spánku znamená povstať z konformizmu tohto sveta a s odvahou striasť zo seba sen, ktorý človeka oberá o najlepšie možnosti v jeho povolani byť poctivý, čnostný a mať odvalu znova veriť“ (Judák, 2015, s. 8).

3. Dimenzia: Tyrania okamihu

Francúzsky jezuitský psychoanalytik Anatrella označuje súčasnosť za dobu infantilnú. Výchova smerovaná na citový blahobyt vedie deti a adolescentov k závislosti na veciach a ľuďoch a neotvára ich objektívnym požiadavkám (života a sveta) a autonómii. U mladých ľudí preto pozorujeme väčšiu náklonnosť k narcistickej expanzii než k skutočnému osobnostnému rozvoju. Vytráca sa detstvo

a doba adolescencie sa neúmerne predlžuje až do 30. roku života (Anatrella, 2016, s. 4-21). Úlohou pedagógov a vychovávateľov je hľadať cesty k tomu ako „podnecovať mladých ľudí k ozajstnej zrelosti.“ Rozhodujúci vplyv na dieťa a mladého človeka má podľa nich okrem rodiny aj skupina vrstovníkov, škola a médiá. „Najdôležitejšie etapy socializácie prebiehajú vždy v malých skupinách, v ktorých sa ľudia stretávajú v tvárou v tvár“. Tieto činitele majú najvýraznejší vplyv na to, ako sa človek vyvíja (Koťa, 2015, s.34). Preto je dôležité, aby mladý človek počas svojej výchovy a formácie našiel kvalitnú referenčnú skupinu (nielen vrstovníkov), pretože tieto skupiny majú normatívnu a porovnávajúcu funkciu. Záleží na tom, z akej rodiny človek pochádza, aké referenčné skupiny si volí a akú kvalitu má škola, ktorú navštevuje.

Nórsky sociálny antropológ T. H. Eriksen v knihe *Tyrania okamihu* ukazuje, že súčasný svet žije v logike okamihu, čo intenzívne postihuje život rodiny. Rodina potrebuje „nie rýchly čas, ale dostatok pomalého času“. Rodinný život je náročný na čas, no v náročnom konkurenčnom boji, ktorý zmažava rozdiel medzi voľným časom a pracovnou dobou. Je veľmi ťažké nájsť životný rytmus, v ktorom by mohli naplno rozkvitnúť špecifiká rodinného života: pomalosť, organický vývoj a dôvernosť (Eriksen, 2009, s.130-132). V rodinách klesá počet detí, čo má za následok zúženie vzťahov v širšej rodine, čím sa vytráca možnosť porovnania odlišností. Babičky sa už toľko nevenujú výchove vnukov, dokonca viac než tretina z nich podiel na ich výchove odmieta. Zúžuje sa reálny okruh osôb so vzťahom k dieťaťu, čo má za následok ich nahradzovanie virtuálnym svetom počítačov. Nuda, ktorú mladí ľudia prežívajú, neznamená, že by nemali čo robiť, ale to, že sa len ťažko nadchnú pre nejakú aktivitu. V ich živote, v jeho prvých rokoch, absentujú podnety stimulujúce vlastnú tvorivosť, napríklad rozprávanie deťom, čítanie, kontakt s prírodou, rozprávanie sa s deťmi, ich počúvanie. Nič z toho sa médií nedá získať. Blízkosť je nahradzovaná technológiou, človek ktorý nie je od detstva podporovaný k rozvoju tvorivosti nehľadá zaplnenie svojej prázdnoty cez vlastnú aktivitu a skutočné vzťahy, ale chce ju zaplniť ľahko a rýchlo; stáva sa konzumentom života ako zábavy. Eróziu rodinných vzťahov vidíme aj v starobe, obrátenú proti seniorom, ktorí sa v súčasnosti obávajú osamelosti ešte viac ako smrti. Moderná civilizácia v skutočnosti človeka odsúdila k samote uprostred davu (Balík, s.117-119).

4. Dimenzia: Bezpečný vzťah

V tejto novej situácii neprestávame potrebovať nových odborníkov v oblasti pomáhajúcich profesií, kde práve ľudskosť, reč srdca, empatia a schopnosť vidieť dobro druhého ako cieľ svojej práce a služby sú vstupnými prerekvizitami pomáhajúceho vzťahu. „*Opravdivá láska sa nepýta, ale predovšetkým jedná napriek akýmkoľvek sebeckým*“ (Maturkanič, 2018, s.68).“ Je skutočným premožiteľom egoizmu, ale aj reálnym oslobodením a záchranou individuality.

Podľa psychológa a manželského poradcu J. Zemana mladí ľudia vo veku od 17 do 23 rokov potrebujú experimentovať v bezpečných a prínosných vzťahoch. Pre dievčatá je dôležité, aby sa v tomto období na základe vzťahov prežívaných s chlapcami naučili rozlíšiť perspektívny a neperspektívny vzťah a prežiť rôzne roly: dobývané dievčatá, odmietané lásky, partnerky nepríjemného muža, nezrelého muža alebo príjemného no veľmi sebeckého muža. Mladí muži stoja v tomto období pred úlohou naučiť sa vzťahovému jednaniu. Pre mladého muža je postupne najväčším objavom, že nie je tak dôležitý rásť vo výkonnosti, atraktivnosti, ale dokonca ani v osobnej čnosti, ako rásť v schopnosti správať sa vzťahovo. Teda byť schopný dôvery, empatie, prevažujúcej pozitívnej emočnej nálade, neurážať sa a byť schopný maximálnej tolerancie a nekriticke. Rodičia, pedagógovia a formátori sa musia snažiť, aby „*umožnili mladým rásť nielen v oblasti vzdelania, kultúry a športu, ale aj v oblasti vzťahov a dlhodobej psychologickej prípravy na manželstvo. Cesta pritom nevedie cez predmanželský sex ani spoluzitie nezobášených*“ (Zeman, 2010, s. 4-9).

Je potrebné, aby sa zintenzívnilo úsilie o vytváranie bezpečných vzájomných vzťahov a kvalitnej komunity, vytvárajúcich bezpečné prístavy prijatia, pre mladých ľudí prívetivým domovom s ovzduším rodiny a dôvery (XV. RZGB, 2018, č.138). V tomto prostredí sa mladí ľudia cítia prijatí a slobodní, môžu zakúsiť komunitárnu skúsenosť, ktorá umožňuje zdieľanie života a vedie k zrelosti vo vzťahoch. Výsledkom je, že osobné sprevádzanie je obohatené skupinovým, ktoré umožňuje dozrievanie ešte plnohodnotnejšie.

Osobnosť kandidátov v pomáhajúcich profesiách a motívy k výberu profesie

Pomáhajúce profesie by mali predpokladať istú vnútornú rovnováhu, vyrovnanú štruktúru a konzistenciu osobnosti kandidáta. Pozrime sa teraz na

vážne symptómy súvisiace s disfunkčnosťou rodinných prostredí, z ktorých kandidáti môžu prichádzať, ako aj na pohnútky, pre ktoré ich pomáhajúca profesia tak veľmi oslovuje.

Pri pokuse definovať štruktúru človeka, disponovaného pre pomáhajúcu profesiu vznikla tzv. *typická pomáhajúca osobnosť*. Podľa hlbinej psychológie žijú totiž traumy detstva ďalej ako vytesnené pocity ukrivdenosti, hnevu, strachu, menejcennosti alebo ako nenaplnené a nepriznané želania. Nemecký psychoanalytik W. Schmidbauer konštatuje, že pokiaľ práve tieto traumy detstva a neskoršieho vývoja neprejdú znovu vedomím, nie je nádej na skutočné uzdravenie pomáhajúceho, ani jeho klientov. Z tohto hľadiska je dôležitým momentom práve časť štúdia, výcviku a formácie kandidátov pomáhajúcich profesií. Jadrom problému je bezmocná osobnosť v pomáhajúcom, ktorá nekoná ani tak z idealizmu voči druhému, ako skôr z potreby duševne sa stabilizovať. A tak Schmidbauerov postreh je istom zmysle zásadný. Pomáhanie je teda skôr núdzou, než cnosťou. (Tieto výčitky vychádzajú z hypotézy, že naše vedomie má kontrolu iba nad časťou motívov nášho konania a pomáhania a dokonca, že menej dobré motívy nášho vedomia istým trikom sebaklamu prehodnotia, aby sa z nich stali motívy prijateľné, rozsiahle oblasti našej motívácie zostávajú však nevedomé – očiam nášho vnútorného zraku vedomia skryté).

Podľa Hermanna Stengera v štruktúre depresívne pomáhajúceho charakteru vystupujú do popredia tri základné motívy pomáhania:

- *Túžba získať uznanie a lásku.* Ide o vytesnené zážitky z raného detstva, kedy dieťa bolo buď milované málo alebo milované pod podmienkou nejakého výkonu. Takýto pomáhajúci mlčky očakáva, že mu klient prejaví uznanie, vďačnosť a obdiv.
- *Túžba získať nad druhými moc.* Taktiež vyrastá z nenaplnených detských potrieb. Podľa A. Adlera znova oživa v situáciách nadržanosti a podriadenosti. Pomáhajúci sa ocitá v nebezpečenstve sebaoprečňovania a nereálnych fantázií vlastného mocenstva. Ide o nebezpečný sebaklam, v ktorom si nahovára, že stojí nad klientom a pochopiteľne prehliada, že sám by v mnohom potreboval pomoc, ktorú u neho druhý hľadajú.
- *Túžba podieľať sa na živote.* Ak by sa totiž pomáhajúci stal iba nezúčastneným divákom, ne-

vedomá túžba by sa pre neho stala veľkým nebezpečenstvom. Problémy a konflikty druhých mu totiž poskytujú obraz života, ktorý oživuje jeho mŕtvy duševný svet a pomáhajúci sa na tejto dynamike stáva viac a viac závislý (Sedláček, 2016, s.72-73).

Narušený život v rodine je stav, kedy normálne fungujúca rodina prechádza konfliktným, krízovými obdobím priamo ohrozujúcim plnenie základných funkcií a životných istôt členov rodiny. Určujúce znaky sú: Pociťovanie vlastnej neschopnosti zvládať situáciu, riešiť problémy či požiadať o pomoc, neschopnosť integrovať sa v spoločnosti, príbuzní nie sú schopní zaistiť medzi sebou citovú podporu, nerešpektovanie sa, netolerantnosť, neadekvátne riešenie problémov (Mareková et al., 2019, s.16). Aj z takýchto prostredí sa nám hlásia študenti, kandidáti pomáhajúcich profesií v zdravotnej, či sociálnej oblasti. Na zachytenie a terapeutickú formáciu týchto pohnútok a tohto syndrómu u našich študentov väčšinou nie sme nijako pripravení. Otázkou je, do akej miery ich vôbec môžeme vyžadovať, skúmať. Isté je, že pri prehliadnutí sa malé chyby na začiatku, môžu stať veľkými...

Medzi symptómy, ktoré sú pre pomáhajúce profesie veľmi ohrozujúce, môžeme ďalej zaradiť mladých ľudí a záujemcov o ne, ktorí sú nositeľmi systémových následkov negatívnych javov prežitých v rodine, tzv. hraničnej poruchy osobnosti, *borderline personality disorder*. Veľa ľudí pochádza z rozpadnutých rodín, ktoré sú ohniskami alkoholizmu, násilia, traumatického odvrhnutia, fyzickej alebo morálnej brutality. Závažným faktorom je už aj pocit odmietnutia od matky alebo otca. Deti nemuseli byť ani odmietané, boli však svedkami konfliktov a hádok. Násilie sa nemuselo prejavovať priamo na adolescentoch. Rodičia ich milovali, dokonca im nič zlé neurobili, no zlý vplyv možno malo to, že boli z ich strany svedkami niečoho zlého. Deti boli bezradné. *Borderline* vzniká aj vtedy, keď je dieťa iba prostriedkom (napr. na komunikáciu medzi rodičmi alebo prostriedok vzťahového súboja rozvádzajúcich sa rodičov), hoci sa naň priamo neútočí (Januszewska, 2001, s.507). Engel hovorí o stálom boji o udržanie svojej integrity oproti svojej patológii. Súvislosti s krízou rodiny vidí Dipolt: sú príliš naviazaní na podporu jedného rodiča – napr. na matku, nedokážu preťať pupočnú šnúru, vidia svet čierno-biely, to znamená, že v ich očiach sú niektorí ľudia úplne zlí a niektorí úplne dobrí. Nedokážu žiť

normálne vzťahy s inými osobami: buď prežívajú príliš veľkú lásku, alebo príliš veľké sklamanie. Nebezpečnú bipolárnosť v tomto symptóme označuje Dellisch, ktorý vidí aj druhú stranu prehnanej citlivosti a impulzivitu, pretože sa to všetko odohráva v ich vnútri, navonok sa snažia robiť „*tvrd'asov a machrov*“, majú neporiadok vnútri ale navonok sú silní a odmietaví. Svoju veľkú vnútornú slabosť veľmi dobre skrývajú. Nevedia prehrávať a nevedia sa pred prehrami ani brániť. Keď sa im v živote nedarí, sú hneď frustrovaní. Hľadajú vzťahy s inými, ale len natoľko, nakoľko ich oni sami potrebujú. Keďže nemajú dobrý obraz seba samých, sú stále závislí od pochvál od druhých, žijú v podvedomom strachu z odmietnutia, stále hľadajú prijatie (Sedláček, 2010, s. 51-52).

Výrazným obmedzujúcim faktorom na poli emocionálnej zrelosti a výbavy je narcizmus. Narcistická porucha osobnosti taktiež často súvisí s nedostatkom lásky a pozornosti v detstve. Narcista nemá vybudovanú osobnosť. Má strach, a to zo všetkého. Jednotiacou líniou u ťažších foriem je zreteľná porucha pocitu vlastnej hodnoty. Každý človek má aspoň prechodne problémy s vnímaním vlastnej hodnoty a vytvára si viac či menej silný pancier. Zdravým prejavom tzv. normálneho narcizmu (jedna z definícií: narcizmus je skrytá a manipulatívna blokáda v detstve, s nemožnosťou dať najavo prejavy zlosti a závidi. Dieťa sa cítilo odmietnuté, bolo poranené a snažilo sa vrátiť do rovnováhy pri spôsobovaní a odštiepením pocitov) je náklonnosť k sebe v protiklade náklonnosti k druhým ľuďom (Sedláček, 2017, s. 294-295). Labilný pocit vlastnej hodnoty nie je jednoduché rozoznať na prvý pohľad. Až pri bližšom pozorovaní zistíme, že týchto ľudí nápadne zamestnáva osobná hodnota, moc, úspech, ideálny partner a vonkajšie bohatstvo. Prehnane vyžadujú pozornosť a obdiv. Prejavujú málo skutočného záujmu o druhých ľudí a chýba im schopnosť sa do nich vcítiť. Radosť zo života prežívajú zriedka kedy alebo len krátkodobo. Boja sa, že by mohli byť opustení. A pokiaľ k tomu skutočne dôjde reagujú silným pocitom zlosti a nenávisťou, zmocňuje sa ich pomstychtivosť. Objavujú sa aj pocity menejcennosti a podriadenosti, ktoré sa striedajú s pocitmi všemohúcnosti a velikášskymi fantáziami o vlastnej osobe. Prezentujú prehnaný pocit vlastnej hodnoty a očakávajú, že sa im dostane zvláštnej pozornosti. Vyžadujú pozornosť, obdiv a vyhľadávajú komplimenty. Za šarmantnou fasádou však cítia niečo chladné. Narcista pohŕda druhými a to v dôsledku

pohrdania sebou. Nedostatok lásky a „vzducho-prázdno“ sa však nedajú zahnať ani nadmernými aktivitami. Koncový klient v ich pomáhajúcej profesii, ktorý prestane „potvrďovať“ ich hodnotu, alebo nenásytnú narcistickú potrebu uznania, ktorý „nedajbože“ niečo potrebuje, sa stáva len nutným zlom a prekážkou, ktorá komplikuje bezproblémový priebeh napr. služby pri pacientovi, či pokojné a dovtedy bezproblémové plynutie času do – už aj tak podhodnotenej – výplaty.

Platformy pre formáciu a rast budúcich zdravotníckych pracovníkov

V štúdiu budúcich kolegov a zdravotníckych a sociálnych pracovníkov je dôležitá aj emocionálna výchova, a analýza a poznanie rodinných prostredí. Skóre, odkiaľ pokiaľ sa kandidát môže uchádzať o pomáhajúcu profesiu by na individuálnej rovine mali stanoviť kvalitné batérie psychologických a osobnostných testov. Ťažšie, no formovateľné prípady, je potrebné individuálne viesť. Nevyhnutné je vytvorenie platforiem, kde mladý človek - študent, zranený z rodinného prostredia, môže dôverovať a otvoriť sa. Veľkou platformou je komunitná a konfrontačná formácia v menších skupinách, pričom učiteľia psychologických predmetov, pedagógovia, formátori – koordinátori praxe, vedúci odborných pracovísk a praktickej časti výuky ako aj lektori sebakúsenostných výcvikov, by mali byť prirodzené autority a osobnosti; sú dôležitými vzťahovými osobami. Presne takými sa majú šancu raz stať aj ich zverenci (a to aj napriek v rodine prežitým ťažkostiam, a naprieč nebezpečenstvám citovej nezrelosti). S tým súvisí aj motivácia, časová i materiálna dotácia. Princíp sebadarovania a sebaobetovania pomáhajúcich profesií v pôvodnom spirituálnom zmysle by mohli v koncepcionom zmysle ozrejmovať siete univerzitných pastoračných centier zakotvené v zákone (na Slovensku pri všetkých slovenských štátnych univerzitách, t. j. všetky krajské mestá + Zvolen, Ružomberok a Martin). V prepracovaných formačných programoch detailne upozorniť na možné úskalía pomáhajúcich profesií a verifikáciou v časových blokoch umožniť sledovanú prácu na sebe. „Milovať a mať rád“ ako aj vznešenosť povolania byť človekom sa nedá naučiť zo slovníka cudzích slov. Edukácia na teoretickej báze a skúsenosť dôvery, otvorenosti a empatie ich integrálné formuje a môže „vyhojiť“ ťažkosti prežité v detstve a dospievaní a neskôr sa stať hlboko ľudským plnohodnotným pomáhajúcim odborníkom.

ZÁVER

Povzbudzovanie, svedectvo života, individuálny prístup a kvalitná teoretická i praktická výuka vo vyššie naznačených horizontoch a dimenziách sú dôležitými piliermi úspešnej prípravy budúcich odborníkov nelekárskeho zdravotníckeho personálu a sociálnych pracovníkov, ktorú už nemožno nazývať výukou, ale komplexnou a sebakúsenostnou formáciou.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ANATRELLA T. Kdo jsou dnešní mladí lidé a co hledají. *Budoucnost církve*. 2016; 23 (3-4): 4-21.
- BALÍK J. *S mladými ke Kristu. O umění vést mladé lidi ke smyslu života*. Praha: Paulínky 2019, 695 s. ISBN 978-80-7450-349-8.
- ERIKSEN T.H. *Tyranie okamžiku*. Nakl. Doplněk, Brno 2009, 168s. ISBN 978-80-7239-238-4.
- FRANTIŠEK *Evangelii gaudium*. 2013, č.263. [online] Dostupné na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-papezov/c/frantisek>
- FRANTIŠEK *Christus vivit. Posynodálna apoštolská exhortácia Svätého Otca Františka mladým*. Vaticana: Libreria Editrice - Trnava: Konferencia biskupov Slovenska, 2019, Spolok sv. Vojtecha – Trnava 2019. ISBN: 978-80-8161-368-5.
- HLAD Ľ. *Cirkev v postmoderne. Náčrt katolíckej ekleziológie*. Terezín: Vysoká škola aplikované psychologie, 2016, 161s. ISBN 978-80-87871-01-0.
- JÁN PAVOL II. *Dives in misericordia, 11*. 1980. [online] Dostupné na: http://www.vatican.va/content/john-paul-ii/sk/encyclicals/documents/hf_jp-ii_enc_30111980_dives-in-misericordia.html
- JUDÁK V. *Mobilizácia dobroty*. Trnava: Spolok sv. Vojtecha – Vojtech, spol. s r. o., 2015, 128s. ISBN 978-80-8161-194-0.
- JANUSZEWSKA E. *Retrospektywny obraz ojca a natężenie symptomów zespołu pogranicznego (borderline) u młodzieży*. In: *Oblicza ojcostwa*. Lublin: Towarzystwo naukowe KUL, 2001. ISBN 83-730-604-4-8.
- KONGREGÁCIA PRE KLÉRUS *Všeobecné direktorium pre katechizáciu*, č.181. [online] Dostupné na: <https://www.kbs.sk/obsah/sekcia/h/dokumenty-a-vyhlasenia/p/dokumenty-vatikanskych-uradov/c/vseobecne-direktorium-pre-katechizaciju>

- KOŤA J. *Hlavní činitelé socializace*. In: JEDLIČKA, R. a kol. : *Poruchy socializace u dětí a dospívajících – prevence životních selhání a krizová intervence*. Praha: Grada, 2015, 544s. ISBN 978-80-2475-447-5.
- MATURKANIČ P. *Základy etiky*. Vybrané otázky z praktické filosofie. Terezín: VŠ aplikované psychologie, 2018, 155 s. ISBN 978-80-87871-05-8.
- MAREKOVÁ A., KRÁLOVÁ E., POLIAKOVÁ N. Poskytnutie ošetrovateľskej starostlivosti blízkym príbuzným zomierajúceho pacienta. *Zdravotnícke listy*. 2019; 7 (2): 13-21.
- MLČOCH L. *Ekonomie rodiny v proměnách času, institucí a hodnot*. Praha: Karolinum, 2014, 194s. ISBN 978-80-2462-323-8.
- MLČOCH L. Čím dnes žijí lidé naši bližní. *Budoucnost církve*. 2015; 22 (1): 11.
- SAK P. České generace mládeže a jejich výskum. *Budoucnost církve*. 2016; 23 (2): 12-22.
- SAK P. Sociální jevy a procesy formující současnou českou mladou generaci aneb, kam směřuje mládež. *Budoucnost církve*. 2018; 25 (3): 11-24.
- SAK P. Mládež v konfrontaci generací. *Budoucnost církve*. 2019; 26 (1-3): 14-26.
- SAK P. Příčiny úspěchu masové kultury. *Média, informační technologie a kulturní úroveň české populace*. [online] 2006; Dostupné na: www.in-soma.cz
- SEDLÁČEK J. *Otcovstvo: problém alebo výzva?* Bratislava: Don Bosco 2010, 272 s. ISBN 978-80-8074-130-3.
- SEDLÁČEK J. *Otcovské rany. Štrnásť skutočných príbehov o tom, ako a prečo bolia*. Bratislava: Don Bosco 2017 (3. vyd.), 360 s. ISBN 978-80-8074-302-4.
- SEDLÁČEK J. *Pomáhať je slastné. vybrané kapitoly a riziká v pomáhajúcej profesii zdravotníka*. Trenčín – Brno, 2016, Trenčianska Univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne, fakulta zdravotníctva, Masarykova univerzita v Brne, 93 s. ISBN 978-80-210-8437-7.
- ZEMAN J. Odkládaná dospelosť. *Budoucnost církve*. 2010; 17 (5): 4-9.
- XV. RIADNE GENERÁLNE ZHROMAŽDENIE BISKUPSKEJ SYNODY: *Mladí ľudia, viera a rozlišovanie povolania – záverečný dokument, 138*. [online] Dostupné na: <http://mladez.kbs.sk/sekcia/Konferencia%20o%20ml%C3%A1de%C5%BEi>